

Poročilo o izvajanju državne javne službe v pooblaščenih muzejih v letu 2018

Poleg muzejev, katerih ustanoviteljica je Republika Slovenija, državno javno službo izvajajo tudi muzeji, ki so za to nalogo pridobili pooblastilo. Pooblaščenih muzejev je 36, med njimi so jih 35 ustanovile lokalne skupnosti,¹ en muzej pa je zasebni. Pooblastilo Vlade Republike Slovenije so pridobili v letu 2013 in velja do preklica. Nov razpis za podelitev pooblastila do nadaljnjega ni predviden.

Pooblašчени muzeji so: Posavski muzej Brežice, Pokrajinski muzej Celje, Muzej novejšje zgodovine Celje, Mestni muzej Idrija, Gornjesavski muzej Jesenice, Medobčinski muzej Kamnik, Pokrajinski muzej Kočevje, Pokrajinski muzej Koper, Gorenjski muzej Kranj, MGML² Muzej narodne osvoboditve Maribor, Pokrajinski muzej Maribor, Belokranjski muzej Metlika, Pomurski muzej Murska Sobota, Goriški muzej Kromberk - Nova Gorica, Dolenjski muzej, Pomorski muzej "Sergej Mašera" Piran, Zavod Znanje Postojna,³ Pokrajinski muzej Ptuj-Ormož, Muzeji radovljiske občine, Rokodelski center Ribnica, Koroški pokrajinski muzej, Loški muzej Škofja Loka, Tolminski muzej, Zasavski muzej Trbovlje, Tržiški muzej, Muzej Velenje, Pilonova galerija, Ajdovščina, Galerija Božidar Jakac, Galerija-muzej Lendava, MGLC⁴, Umetnostna galerija Maribor, Galerija Murska Sobota, Obalne galerije Piran, Koroška galerija likovnih umetnosti in Kobariški muzej d.o.o.⁵ Tri četrtine muzejev skrbi tudi za dislocirane enote, ki jih je skupaj 60.⁶

Evropsko leto kulturne dediščine (v nadaljevanju: ELKD) je bilo za pooblaščene muzeje uspešno. Namen ELKD je bil usmeriti pozornost v kulturno dediščino z nagovarjanjem drugih resorjev in splošne javnosti. Predvsem s povečano promocijo muzejskih programov in dogodkov je bil dosežen večji obisk. Hkrati je bil ELKD priložnost za boljše in aktivnejše vključevanje drugih sektorjev, da bi v kulturni dediščini prepoznali njen pomen za trajnostni razvoj. Najbolj intenzivno je bilo sodelovanje na področju turizma, kjer se tudi v bodoče pričakuje več ciljno usmerjenih aktivnosti.

Delo z gradivom

Večina muzejev se ubada z resnim problemom pomanjkanja ustreznih depojskih prostorov. Stiska se pogosto rešuje z začasnimi, neustreznimi ali pa slabo opremljenimi prostori, kjer predmeti postajajo ogroženi zaradi neustreznih klimatskih pogojev, statike, pomanjkljive zaščite pred škodljivci,.... Večinoma so prostori razdrobljeni na več lokacij, za nekatere muzeji plačujejo najemnino. Ministrstvo je zato Službi za premično dediščino in muzeje (v nadaljevanju: SPDM) naložilo pregled stanja depojev v muzejih. SPDM je v drugi polovici leta 2018 pregledala depoje 13 muzejev in o tem pripravila poročilo. Z delom nadaljuje v letu 2019. V preteklih letih so nekateri muzeji pristopili k projektu Re-Org, kjer so z določenimi prijemi na relativno preprost način in z nizkimi stroški uspeli reorganizirati depoje in sprostiti nekaj površin, kar pa problematike pomanjkanja prostora ne rešuje. Največje breme predstavljajo najdbe iz prevzemanja arhivov arheoloških najdišč. V posameznem letu poročanja je aktivnost muzeja pri delu z gradivom lahko usmerjena v izbran segment, n.pr. urejanje dokumentacije, digitalizacijo,.... vendar je delo najbolj učinkovito, če je celovito in se hkrati z urejanjem depoja izvaja tudi inventarizacija, deakcesija in inventura.

Inventarizirano muzejsko gradivo je kulturni spomenik. Ni ga dovoljeno odtujevati, zanj mora biti zagotovljena hramba v ustreznih depojskih in razstavnih prostorih, vzdrževanje, zavarovanje, pod določenimi pogoji mora biti dostopno javnosti. Ministrstvo se ne usmerja več k doseganju večjega števila inventariziranih predmetov na letni ravni. Razen arheološkega gradiva, kjer nastajajo zaostanki zaradi

¹ Javni zavod, katerega ustanoviteljica je vsaj ena občina.

² Muzej in galerije mesta Ljubljane

³ Notranjski muzej Postojna je notranja organizacijska enota Zavoda Znanje Postojna.

⁴ Mednarodni grafični likovni center

⁵ V nadaljevanju se večina statističnih podatkov nanaša na pooblaščene muzeje, ki so javni zavodi, razen kjer je posebej navedeno tudi upoštevanje podatkov za Kobariški muzej d.o.o.

⁶ Enota muzeja na dislocirani lokaciji z odpiralnim časom in v upravljanju muzeja.

kadrovske podhranjenosti in velikih količin gradiva ob prevzemanju arhivov arheoloških najdišč, muzeji gradivo pretežno inventarizirajo sproti, ko so pogoji za inventarizacijo izpolnjeni. Skladno z ZVKD-1 se inventarizira gradivo, ki ima lastnosti kulturnega spomenika, kar pa ni praksa v vseh muzejih, saj nekateri inventarizirajo vse predmete, katerih lastništvo je nesporno. Zavedajoč se problema in po predhodni analizi stanja inventarizacije, ki jo je opravila SPDM, je bil na temo problematike inventariziranja organiziran posvet v Narodnem muzeju Slovenije, kjer so muzeji delili svoje dileme, izkušnje in primere dobrih praks. V prihodnje se pričakuje izdaja priporočil. V letu 2018 je bilo inventariziranih 60.646 enot gradiva. Delež digitaliziranega gradiva se povečuje in presega 60%. Delež posameznih zvrsti se v primerjavi s preteklim letom bistveno ne spreminja.⁷ Muzeji imajo v akcesiji skupno 563.297 predmetov, kar je 45.000 manj kot v letu 2017, hkrati pa so v letu poročanja v akcesijo zabeležili okoli 8.000 predmetov več kot v letu 2017. Stanje je posledica urejanja gradiva, največkrat ob reorganizaciji depojev. Na območju pristojnosti⁸ so evidentirali skoraj 40 tisoč predmetov. Sodelujejo z zasebnimi zbiralci, lastniki nacionalnega bogastva, posamezniki in podjetji.

Z donacijami in **odkupi** predmetov kulturne dediščine so zbirke bogatejše za 2.978 enot⁹. Iz sredstev ministrstva je realiziran odkup 14 enot v skupni višini 105.855 EUR, kar je za pribl. 10.000 EUR več kot v letu 2017. Večinoma so bila odkupljena likovna dela slovenskih umetnikov 20. stol.

Skrb za gradivo vključuje tudi **konserviranje in restavriranje** predmetov. Vsi večji pokrajinski muzeji imajo urejene delavnice in zaposlene strokovnjake za restavratorske posege. Del muzejev ima prirejene delavnice, ki omogočajo le omejen obseg posegov, 14 muzejev pa delavnice nima in mora za vsak poseg na predmetih poiskati rešitev v katerem od drugih muzejev ali pri kompetentnih zasebnih restavratorjih. V letu 2018 so zunanjo pomoč poiskali za 717 predmetov. V delavnicah pooblaščenih muzejev je bilo konserviranih 9.995 predmetov in restavriranih 1.828 predmetov. Izjemo predstavlja le Dolenjski muzej, ki po dogovoru del gradiva zaradi izjemnosti najdb lahko restavrira v nemškem muzeju v Mainz, saj z obstoječim številom konservatorsko-restavratorskih strokovnjakov ne more zagotoviti restavriranja gradiva v potrebnem obsegu.

Proučevanje gradiva se po priporočilih neposrednega poziva vse bolj usmerja v interdisciplinaren pristop. Obsega strokovne aktivnosti v lastnem muzeju, arhivih, knjižnicah, raziskovalnih institucijah,... za potrebe razstav, simpozijev, konferenc, izpopolnjevanj, pomoči dijakom in študentom, drugih projektov itd. Rezultati so javnosti predstavljeni na razstavah, predavanjih, vodstvih, delavnicah in v publikacijah. V letu 2018 so muzeji izdali 174 katalogov.

Predstavljanje dediščine javnosti

Muzeji predstavljajo dediščino javnosti zlasti na razstavah, ki vključujejo pedagoški, andragoški in drug spremljevalni program dogodkov. Ministrstvo nadaljuje s trendom prednostne podpore večjim, razstavam in projektom s celovitim, izdelanim spremljevalnim programom.

Izvedli so 35 novih stalnih razstav in 356 lastnih občasnih, 100 medinstitucionalnih razstav v Sloveniji, sodelovali na 22 medinstitucionalnih v tujini, izvedli številna gostovanja v institucijah na območju Slovenije, gostili 16 razstav iz tujine in izvedli 27 gostovanj v tujini.

V letu 2018 so bili pooblaščen muzeji vpeti v **pomembne in odmevne projekte**.¹⁰ Poleg ELKD na evropski ravni, je bilo leto v naši državi posvečeno Ivanu Cankarju ob obletnici smrti. Koordiniranje razstav za obeležitev Cankarjevega leta je prevzel Muzej in galerije mesta Ljubljane. Vsebinsko zahteven projekt je nastal v koprodukciji s Cankarjevim domom in NUK. V Galeriji Božidar Jakac Kostanjevica na Krki so izvedli najodmevnejšo mednarodno razstavo pri nas - *Obrazi ekspresionizma* v sodelovanju z referenčnimi partnerskimi ustanovami iz Slovenije, Češke, Hrvaške in Nemčije. Celovit pregled obdobja ekspresionizma

⁷ Glej poročilo za leto 2017, str.

⁸ Pooblastilo določa seznam občin, za katere je posamezni muzej pristojen.

⁹ Enota je lahko posamezen predmet ali zbirka predmetov.

¹⁰ V nadaljevanju se podatki v poglavju o predstavljanju dediščine javnosti nanašajo na projekte, sofinancirane iz sredstev Ministrstva za kulturo.

v slovenskem prostoru in povezavah s srednjeevropskim. Za razstavo je galerija prejela Valvasorjevo odličje.

Večina muzejev se v letnem programu vsaj delno posveti **stalnim postavitvam**, največkrat z manjšimi dopolnitvami, spremembami ali osvežitvami. Povsem nova stalna postavitve je večletni, strokovno organizacijsko in finančno zahteven projekt, ki se ga muzeji večinoma lotevajo postopoma, po posameznih vsebinskih sklopih, saj kadrovska zasedba in finančne možnosti le redko dopuščajo enkratno izvedbo celotnega projekta. V letu 2018 so se naslednji muzeji prednostno posvetili stalni razstavi:

- MGML je predstavil povsem novo in celovito stalno postavitve. Historični sprehod skozi glavno mesto vključuje nove, pomembne in prepoznavne eksponate, dognanja in rezultate raziskav.
- Pomurski muzej se loteva postopne prenove referenčne stalne postavitve, v letu 2018 v večjem delu letnega programa.
- Koroški pokrajinski muzej sistematično v letnih sklopih postavlja stalno razstavo na Ravnah.
- V Pokrajinskem muzeju Maribor sledijo konceptu stalnih postavitvev, ki so ga v letu 2018 razširili z ureditvijo oglednega depoja uniform.
- Muzej v Lendavi je prenovo stalne postavitve nadaljeval s predstavitvijo starejših obdobij v mestu in okolici.
- Tržiški muzej je dokončal večletni projekt stalne razstave lokalnih obrti.
- Posavski muzej Brežice je baročni dvorani gradu dokončno uredil prvotni videz z Rembovimi ovali.

Ministrstvo je v sklopu neposrednega poziva želelo spodbuditi muzeje k večjemu **skupnemu projektu** obeležitve prelomnega leta 1918, ki ponuja širok nabor aktualizacije in družbenih tem na prehodu iz novega veka v sodobnost. Prelomnico je s tematskimi razstavami obeležila tretjina muzejev: Pokrajinski muzej Celje, Muzej novejšje zgodovine Celje, Mestni muzej Idrija, Gornjesavski muzej Jesenice, Medobčinski muzej Kamnik, Pokrajinski muzej Kočevje, Gorenjski muzej Kranj, Muzej narodne osvoboditve Maribor, Goriški muzej, Dolenjski muzej, Notranjski muzej Postojna, Muzej Ribnica, Loški muzej. Večina razstav je sledila historičnemu konceptu na omejenem območju. Dogajanje med prvo svetovno vojno v bližini Soške fronte je celovito in domišljeno predstavil Mestni muzej Idrija, ki je bil za razstavo in poglobljeno interdisciplinarno delo nagrajen z Valvasorjevim odličjem. Kot aktualna za skupno delo je že nekaj let prepoznana tematika propada industrije in večjih podjetij. Za leto 2018 je bila za predstavitev zasnovana gospodarsko – socialna tema *Podobe dela* z obravnavo različnih vidikov dela in življenja zaposlenih v rudnikih in železarnah. V projektu so sodelovali muzeji, ki hranijo obsežnejše zbirke železarstva in rudarstva: Mestni muzej Idrija, Gornjesavski muzej Jesenice, Koroški pokrajinski muzej, Muzej Velenje in Zasavski muzej. Zbirke arheološkega gradiva omogočajo široko povezovanje v historičnih, tematskih in drugih vsebinah. Z mednarodnim projektom predstavitve najdb nakita, njegove vloge v oblačilni kulturi in statusu posameznika ter inspiraciji v sodobnem oblikovanju so Gorenjski muzej, Posavski muzej Brežice, Pokrajinski muzej Koper, Pokrajinski muzej Ptuj-Ormož, sodelujoči muzeji iz Hrvaške in Srbije zasnovali razstavo *Zlato od Beograda do Triglava*, ki gostuje v vsakem od sodelujočih muzejev. S projektom *Zbirke v gibanju* galerije nadaljujejo tradicijo vsakoletnih izmenjav razstav. Koroška galerija likovnih umetnosti je v Pilonovi galeriji predstavila izbor iz stalne zbirke del Jožeta Tisnikarja.

Nekateri muzeji so medinstitucionalne razstave povezali v **projekte** s simpozijem in drugimi dogodki. Pokrajinski muzej Maribor je v okviru vsakoletnega projekta Museoeurope za leto 2018 izbral temo Uniformiranost, Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož je razstavo o slovenskih izdelovalcih glasbil razširil s simpozijem in koncertom, Belokranjski muzej je v sodelovanju s partnerji iz Hrvaške izvedel projekt Tihe priče vere, dediščine in obilja.

Med **lastnimi občasnimi in medinstitucionalnimi razstavami** izstopajo obsežnejše razstave z domiselnim spremljevalnim programom.¹¹ Večji del strokovnega in organizacijskega dela predstavljajo lastne in medinstitucionalne **občasne razstave**, ki jih v tekočem letu pripravlja vsak muzej. Nekatere med njimi so doživele večji medijski odmev, nekatere visok obisk, nekatere so bile v strokovnih krogih prepoznane kot izstopajoče po kakovosti. Iz sredstev ministrstva je bilo sofinanciranih 73 lastnih občnih razstav, 35 medinstitucionalnih, 14 gostovanj in 22 projektov. V tabeli so navedene nekatere osrednje

¹¹ V tabeli niso navedeni v tem poglavju že omenjeni projekti.

občasne ali medinstitucionalne razstave. Muzeji, ki so svoje moči usmerili v stalne postavitve ali projekte v tabeli niso navedeni.

muzej	Razstava
Posavski muzej Brežice	Franjo in Iva Stiplovšek; proti sedmim desetletjem Posavskega muzeja Brežice
Pokrajinski muzej Celje	Steklo na Celjskem
Muzej novejšje zgodovine Celje	Zemlja pleše
Mestni muzej Idrija	Na obrobju pekla
Gornjesavski muzej Jesenice	Korajža je ženskega spola
Medobčinski muzej Kamnik	Ivan Vavpotič
Pokrajinski muzej Kočevje	Odmevi secesije v naših krajih
Pokrajinski muzej Koper	Luka Koper
Gorenjski muzej Kranj	Rodbina Khisl v srednjeevropskem prostoru
Muzej narodne osvoboditve Maribor	Pohorska legenda
Belokranjski muzej Metlika	Ujeti čas, fotograf A. Mucha-zbirka negativov na steklu
Goriški muzej	Klavdij Tutta, pregledna razstava ob 60. Letnici
Dolenjski muzej Novo mesto	Razstava ob 120- letnici rojstva olimpijca Leona Štuklja
Pomorski muzej Piran	Kamen na kmen...rimska arhitektura v severozahodni Istri
Notranjski muzej Postojna	Šolski vrtovi na krasu
Pokrajinski muzej Ptuj-Ormož	Svet krašenja
Muzeji radovljiške občine	Drobni svetovi
Koroški pokrajinski muzej	Udobje našega doma
Loški muzej	Klobuk
Tolminski muzej	Stari bogovi obmolknejo
Zasavski muzej Trbovlje	Gasilstvo v Zasavju
Tržiški muzej	Pete – razvoj oblik in pomenov
Muzej Velenje	Z veslom in peresom po svetu
Galerija Božidar Jakac	Obrazi ekspresionizma
MGLC	David Lynch
Umetnostna galerija Maribor	Vlasta Zorko, kiparka
Galerija Murska Sobota	Drago Tršar. Risbe na japonskem papirju
Obalne galerije Piran	Istrska zrcala
Koroška galerija likovnih umetnosti	Jože Tisnikar

Med **gostovanji** v tujini najbolj izstopajo gostovanja Tolminskega muzeja z razstavo o cerkvi sv. Duha na Javorci v Pragi in na Reki, in Pomorskega muzeja Sergej Mašera Piran z razstavo o čezoceanski Rog in polkovniku Baldomiru v pomorskem muzeju v Kotorju. Mestni muzej Idrija je v sodelovanju z muzejem iz Vologde (Ruska federacija) gostil razstavo o čipkah, Pomorski muzej Sergej Mašera Piran pa razstavo Železni ljudje na lesenih ladjah Arheološkega muzeja iz Splita.

Muzeji imajo tradicijo. **Okroglo obletnico** ustanovitve ali delovanja vsako leto obeleži vsaj eden od muzejev, največkrat z razstavo in serijo dogodkov. Muzej narodne osvoboditve Maribor deluje že 60 let, Galerija Miklova hiša v okviru Rokodelskega centra Ribnica pa polovico manj. Naša najbolj slavna naravna znamenitost – Postojnska jama - je bila odkrita pred 200 leti. Notranjski muzej Postojna je pomembno obletnico počastil z razstavo in spremljevalnim programom.

Muzeji s pooblastilom za izvajanje državne javne službe na področju arheologije so pristojni za prevzemanje **arhivov arheoloških najdišč**. Ker je zaradi velike količine gradiva, predanega ob izgradnji avtocest, prišlo do zaostankov pri urejanju, ministrstvo del sredstev namenja pripravi gradiva in inventariziranju arhivov najdišč, prednostno iz obdobja pred letom 2013. V letu 2018 je iz sredstev ministrstva 10 muzejev obdelalo arhive 11 najdišč.

Del muzejev sodeluje v **projektih iz EU sredstev** za program Kreativne Evropa in čezmejne programe. Kot partnerji projektov so sodelovali MGML, Pomurski muzej, Pomorski muzej Sergej Mašera Piran, Muzeji radovljiške občine, Pilonova galerija Ajdovščina, Umetnostna galerija Maribor in Koroška galerija likovnih umetnosti. Več muzejev je vključenih v projekte kot pridruženi partner v sodelovanju z ustanovitelji.

Delo z obiskovalci

Predstavljanje zbirk javnosti je bistvo obstoja vsakega muzeja. Sledi javnemu interesu dviga zavesti in znanja o naši dediščini. Muzeji se z vso pozornostjo usmerjajo k mlajši publiki, otrokom in mladini, se povezujejo s šolami, pripravljajo programe za obiske šolskih skupin, za prostočasne dejavnosti, so mentorji pri pripravi seminarskih, raziskovalnih in tekmovalnih nalog, predvsem pa mlade vzgajajo in jim vzbujajo zanimanje za našo skupno dediščino z vodenim ogledom razstav in delavnicami. Kot velik uspeh in učinek svojega dela opazijo obisk družine, ko otroci svojo izkušnjo prenesejo staršem, sorodnikom in prijateljem in jih pripeljejo v muzej. Dve tretjini muzejev za družine pripravlja posebne programe, prilagojene skupnemu delu oz. povezovanju otrok in staršev. Odrasli obiskujejo muzeje zaradi zanimanja za izpostavljeno temo, lastnega strokovnega zanimanja za določeno vrsto gradiva, v muzeju obiskujejo predavanja ali druge dogodke, pripeljejo vanj svoje vnuke, se udeležijo zanimive delavnice ali pa preprosto obudijo spomin na svoje otroštvo in mladost.

Muzeji ponujajo obiskovalcem več kot 2.000 **pedagoških programov**, več kot 1.000 andragoških in skoraj 800 dodatnih. Letno zasnujejo med 600 in 700 novih pedagoških in sto manj andragoških programov. Število med leti ne odstopa bistveno in tudi ni odraz dejavnosti in aktivnosti muzeja. Priprava novih programov je pogojena z obstoječimi razstavami in projekti ter uspehom obstoječih programov. Večji potencial obstaja v programih za družine, kjer se postopno povečuje število muzejev, ki takšne programe uvaja, in tudi število programov, ki jih posamezni muzej pripravi posebej za družine. V letu 2018 je bilo 131 programov namenjenih družinam, od tega 73 novih. Zanimanje za pedagoške programe je povezano s finančno podporo šolskim programom kulturnih dejavnosti, andragoški programi pa so namenjeni različnim ciljnim publikam in imajo bolj pester nabor intersentov bodisi posameznikov ali skupin (programi Univerze za tretje življenjsko obdobje, skupine turistov in izletnikov,...). Večina muzejev ima ustanovljene klube prijateljev, organizira zanimiva tematska predavanja, strokovne ekskurzije ipd.

Dostopnost gradiva se zagotavlja tudi z **objavami na spletu**. To je običajno prvi stik z obiskovalcem, ki na spletu poišče informacije o zbirkah, zainteresiranim posameznikom pa nudi fotografije in podrobnejše opise predmetov, ki bi jih sicer morali poiskati v literaturi ali dokumentaciji. Zavedanje o pomembnosti objave gradiva na spletu ni enakomerno. Spletna stran muzeja iskalcem podrobnejših vsebin predstavlja najbolj pomemben in verodostojen vir hitrih informacij. Večina (31) muzejev ima vsaj nekaj predmetov ali zbirk objavljenih na svoji spletni strani, 21 jih svoje gradivo objavlja na skupnem portalu museums.si, 17 na ostalih portalih (Kamra,...) in 8 na portalu Europeana. 6 muzejev objavlja gradivo na vseh portalih. Število muzejev, ki objavljajo na različnih portalih, ostaja v primerjavi s preteklim letom nespremenjeno z izjemno dveh muzejev, ki sta se pridružila tistim, ki predmete objavljajo na svoji spletni strani. Želimo si, da bi na svoji spletni strani gradivo objavljali vsi muzeji in se hkrati zavedamo, da ostali vzpostavljeni portali niso več tako aktualni. Bolj kot spletne strani so za obiskovalce zanimiva družbena omrežja, kjer je večina muzejev tudi aktivnih.

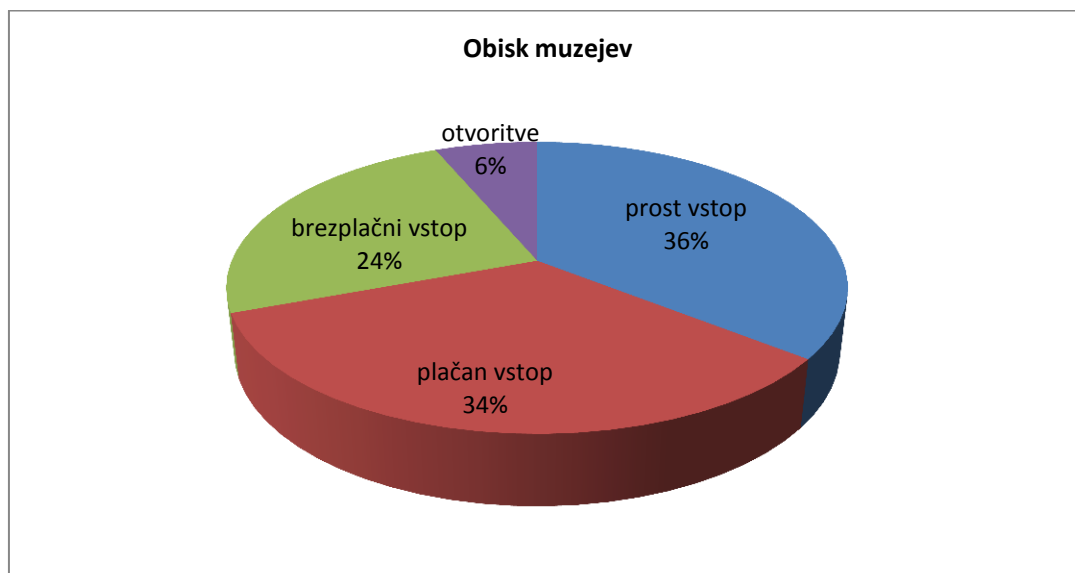
Posameznikom, ki za različne namene potrebujejo podrobnejše podatke, je dostopna **dokumentacija** o predmetih oz. gradivu. Prošnje ali zahteve za dostop je prejela večina muzejev in omogočila vpogled 2.824 osebam. Tri četrtine muzejev ima urejene **knjižnice**, dostopne zunanjim uporabnikom, ki jih je 5.128. V primerjavi s preteklim letom se je število rahlo zvišalo.

Za senzorno in gibalno **ovirane** obiskovalce se skladno s finančnimi možnostmi postopno ureja dostopnost objektov in razstavnih prostorov s klančinami, dvigali, talnimi oznakami in indukcijskimi zankami. Neposredni poziv ministrstva za predložitev programa dela vključuje tudi prilagoditev vsaj ene od razstav gibalno in senzorno oviranim obiskovalcem ter obiskovalcem s posebnimi potrebami. Z usmerjeno spodbudo je ministrtvo uspelo uveljaviti pozornost za potrebe ranljivih skupin. S staranjem prebivalstva in usmerjenostjo k vsem ciljnim skupinam se tudi ob prenovi objektov fizična dostopnost ranljivim skupinam izkazuje kot standard. Trem muzejem, ki prilagojeno za senzorno ovirane osebe na svojih spletnih straneh objavljajo predmete, sta se pridružila še dva. Večji delež sredstev za urejanje dostopnosti in delo z ranljivimi skupinami je pridobljen projektno, iz proračuna EU.

Število obiskovalcev

V letu 2018 se po številu izdanih vstopnic nadaljuje trend obiska iz leta 2017, ponovno pa se je zvišal ocenjen obisk in sicer za skoraj 24% in delež plačanih vstopov za 7,8 % v primerjavi z letom 2017. 25% porast je opazen pri pedagoških in andragoških programih ter splošnem obisku otrok in mladine. Število tujih gostov je ponovno povečano za 5%.

Podatek o številu vseh obiskovalcev je pridobljen na podlagi števila izdanih vstopnic in ocene obiska ob otvoritvah in dneh prostega vstopa, kar predstavlja 42% celotnega vstopa. Popularizacija programov ob izbranih dneh, ko je vstop prost, privabi številno publiko, ki se vrača ob manj obiskanih terminih, ki omogočajo bolj umirjen ogled razstav. Dnevi prostega vstopa so: 8. februar, 18. maj – mednarodni dan muzejev, Poletna muzejska noč na izbrano soboto v drugi polovici junija, in 3. december – Ta veseli dan kulture, poleg tega pa vsak muzej določi tudi prost vstop eno nedeljo v mesecu. S povečevanjem števila različnih dogodkov in vključevanjem v prireditve lokalnih skupnosti se viša tudi ocenjen obisk. Največjega obiska so muzeji deležni ob Slovenskem kulturnem prazniku in na Poletno muzejsko noč ter ob posameznih otvoritvah odmevnih in promoviranih razstav. Povprečna cena vstopnice se giblje od 1 do 5 EUR.

št. vseh obiskovalcev ¹²	1.241.232
prost vstop ¹³	442.118
otvoritve ¹⁴	79.172
št. izdanih vstopnic ¹⁵	719.942
št. plačanih vstopov	418.628
št. brezplačnih vstopov	301.314
št. otrok in mladine ¹⁶	173.910
št. tujcev ¹⁷	109.225
št. obiskovalcev pedagoških programov ¹⁸	147.698
št. obiskovalcev andragoških programov	76.493

Največji ocenjen obisk beležita MGML z 226 tisoč obiskovalci in Gornjesavski muzej Jesenice v enoti Slovenski planinski muzej z 241 tisoč obiskovalci. Sledi MGLC s 56 tisoč obiskovalci. Število izdanih vstopnic se v MGML in Gornjesavskem muzeju prepolovi, število plačanih vstopov pa vrstni red najbolj obiskanih muzejev spremeni. Največ prodanih vstopnic – 41.569 - še vedno beleži MGML, vendar le 500 več kot Mestni muzej Idrija, sledita pa Pokrajinski muzej Ptuj-Ormož s 34.097 in MGLC z 29.672 vstopnicami. Z največjim obiskom pedagoških programov, 22.772, se lahko pohvali Muzej narodne osvoboditve Maribor, tik za njim je MGML, Mestni muzej Idrija sledi s 15 tisoč obiskovalci in Muzeji radovljiške občine z 10 tisoč. Število obiskovalcev andragoških programov se z manjšimi odstopanji okoli 10 tisoč obiskovalcev giblje v Mestnem muzeju Idrija, MGML in Muzeju radovljiške občine, 8.150 pa jih beležijo v MGLC. Najbolj aktiven in obiskan program za družine ima MGML, s približno polovico nižjim obiskom sledijo Posavski muzej Brežice, Mestni muzej Idrija in Muzeji radovljiške občine. Obiskovalci so največ dokumentacije potrebovali v Umetnostni galeriji Maribor in Pokrajinskem muzeju Celje, najbolj pa so obiskane knjižnice Pokrajinskega muzeja Ptuj-Ormož, MGML in Umetnostne galerije Maribor.

Med razstavami so še vedno najbolj obiskane stalne postavitve. V letu 2018 je bila med občasnimi najbolj obiskana razstava MGLC *David Lynch* s 17.462 obiskovalci. Gostovanje razstave o cerkvi sv. Duha na Javorci je privabilo skoraj 14 tisoč obiskovalcev, tisoč manj si jih je ogledalo razstavo *Zemlja pleše* v Muzeju novejših zgodovine Celje, okoli 10 tisoč obiskovalcev pa so zabeležili z ogledom razstav *Vljudno vabljeni, nič siljeni* v Posavskem muzeju Brežice in *Drobni svetovi* v Muzejih radovljiške občine.

Zaposleni

Za delovanje muzeja in izvajanje javne službe skrbijo strokovni, poslovni in tehnični delavci. Po recesiji se zakonodaja, ki je omejevala število zaposlenih v javnih zavodih, ni spremenila v smeri omogočanja novih zaposlitev. Sindikalna pogajanja so se osredotočila predvsem v prizadevanja za višje plače, zaradi česar povečana obremenitev na masi plač ne dopušča sprememb Zakona o izvrševanju proračuna v korist višanja števila zaposlenih. Za morebitne utemeljene izjeme morajo biti sredstva zagotovljena iz drugih virov. Z novimi usmeritvami in pričakovanji nastajajo potrebe po povečanju števila kadrov pri delu z obiskovalci: vodnikov, receptorjev ipd. Muzeji iščejo različne možnosti zaposlovanja, največkrat v okviru programa sofinanciranja javnih del, manjkajoči del obveznosti pa uspejo nadomestiti s podjemnimi pogodbami in zlasti delom študentov.

¹² Seštevek obiska na podlagi izdanih vstopnic in ocene obiska brez izdane vstopnice.

¹³ Ocenjen obisk ob t.i. dneh odprtih vrat, ko za vstop ni potrebno plačati vstopnine. Niso zajeti muzeji, ki tudi v teh primerih izdajo brezplačno vstopnico.

¹⁴ Ocenjen obisk dogodka. Vstop je brezplačen, vstopnice niso izdane.

¹⁵ S predložitvijo izkaznice se beleži tudi vstop gibalno in senzorno oviranih obiskovalcev in upokojencev. Podatka ne zbirajo vsi muzeji, zato v tabeli ni prikazan. Po doslej zbranih podatkih predstavljajo upokojenci 4% ter gibalno in senzorno ovirani 0,2% zabeleženega vstopa.

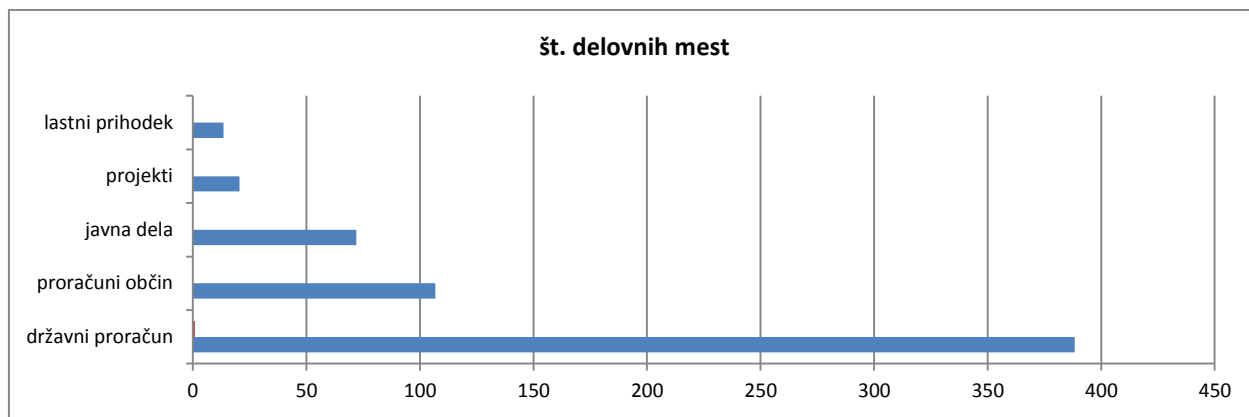
¹⁶ Podatek se beleži na podlagi št. plačanih vstopov.

¹⁷ Muzeji podatek beležijo ob št. izdanih vstopnic po oceni, glede na vodstvo v tujem jeziku ali predložitvi kartic ugodnosti,....

¹⁸ Podatek o obiskovalcih pedagoških in andragoških programov se beleži različno, na podlagi št. izdanih vstopnic.

Za plače zaposlenih pridobijo sredstva iz proračuna ministrstva, občinskih proračunov, iz naslova javnih del, projektno in tudi iz lastnih sredstev. V letu 2018 je bilo v pooblaščenih muzejih 541 delovnih mest. 58% je strokovnih delavcev. Prvo zaposlitev je dobilo 12 mladih diplomantov. 14% vseh delavcev je zaposlenih za določen čas. Študentsko delo je izvajalo 223 študentov in dijakov.

V dejavnosti muzejev so prav spremembe pri kadrih v primerjavi z letom 2017 izjemne. Muzeji so v delo vključili še enkrat več dijakov in študentov, prvo zaposlitev je dobilo še enkrat več diplomantov in 17% več zaposlitev je sofinanciranih iz javnih del. Čeprav zaposleni iz javnih del lahko izvajajo le omejen obseg in zahtevnost nalog, pripomorejo k zapolnitvi kadrovskih vrzeli. V primeru izpada financiranja javnih del za muzej to predstavlja kadrovska stiska, ki so jo skušali premostiti z drugimi načini, tudi iz lastnih virov. Program javnih del za muzej ne prinaša rešitve kadrovske problematike. Je premostitveni ukrep, ki pa v resnici izkazuje realne kadrovske potrebe. Več je tudi sodelovanja s samozaposlenimi. Trendi izkazujejo visok angažma muzejev pri pridobivanju delovne sile izven muzeja in iz drugih virov.

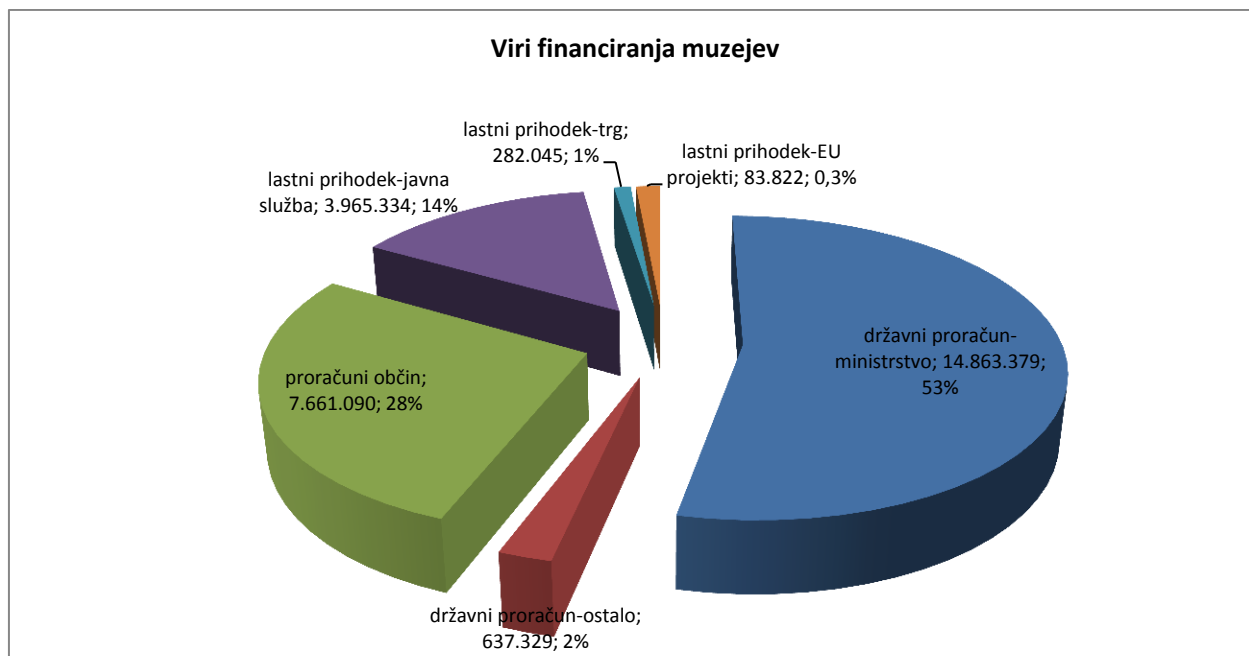
Za javni zavod je zaradi načrtovanja in stabilnosti pomemben konstanten dotok letnih sredstev za delovna mesta. Najvišji delež zagotavlja državni proračun. Sredstva za stroške dela predstavljajo najbolj merodajen segment financiranja. Ne glede na delež financiranja projektov s strani ostalih deležnikov so namreč ravno zaposleni tisti, ki aktivnosti izvajajo in njihovo delo ni vračunano v posamezni projekt. Sredstva za slabo tretjino delovnih mest prispevajo ustanovitelji. Njihov delež je le redko namenjen financiranju delovnih mest strokovnega kadra, ampak večinoma pokriva stroške dela na nižjih tarifnih skupinah. S sofinanciranjem javnih del se dopolnjujejo potrebe po podpornih delovnih mestih na recepciji, vzdrževanju, pomoči pri delu s skupinami ipd. Zaposleni preko javnih del pa ne predstavljajo stalne delovne sile, zato je skoraj vsako leto znova zaposlene potrebno k delom priučiti. Projektna delovna mesta niso namenjena splošnim kadrovskim potrebam muzeja. Muzeji z višjim deležem lastnih prihodkov kadrovske vrzeli dopolnjujejo iz lastnih sredstev. V primeru tržne dejavnosti je takšen način smiseln, sicer pa močno bremeni delež, ki je sicer namenjen programu.

Povprečna starost zaposlenih je 48 let. Pomembno je, da so v muzeju zastopane vse delovno aktivne generacije in s tem omogočen pretok znanja in izkušenj, zlasti pri delu z zbirkami in restavriranju.

Sofinanciranje

Pooblaščen muzeji sredstva za svoje delovanje pridobivajo iz različnih virov: državnega proračuna, proračunov občin, projektno iz sredstev EU in lastnih sredstev.

V letu 2018 je **proračun pooblaščenih muzejev** dosegel 27.438.767 EUR.¹⁹ V primerjavi z letom 2017 gre za 6% povečanje sredstev, ki pa so v celoti namenjena pokrivanjem stroškov za plače zaposlenih.

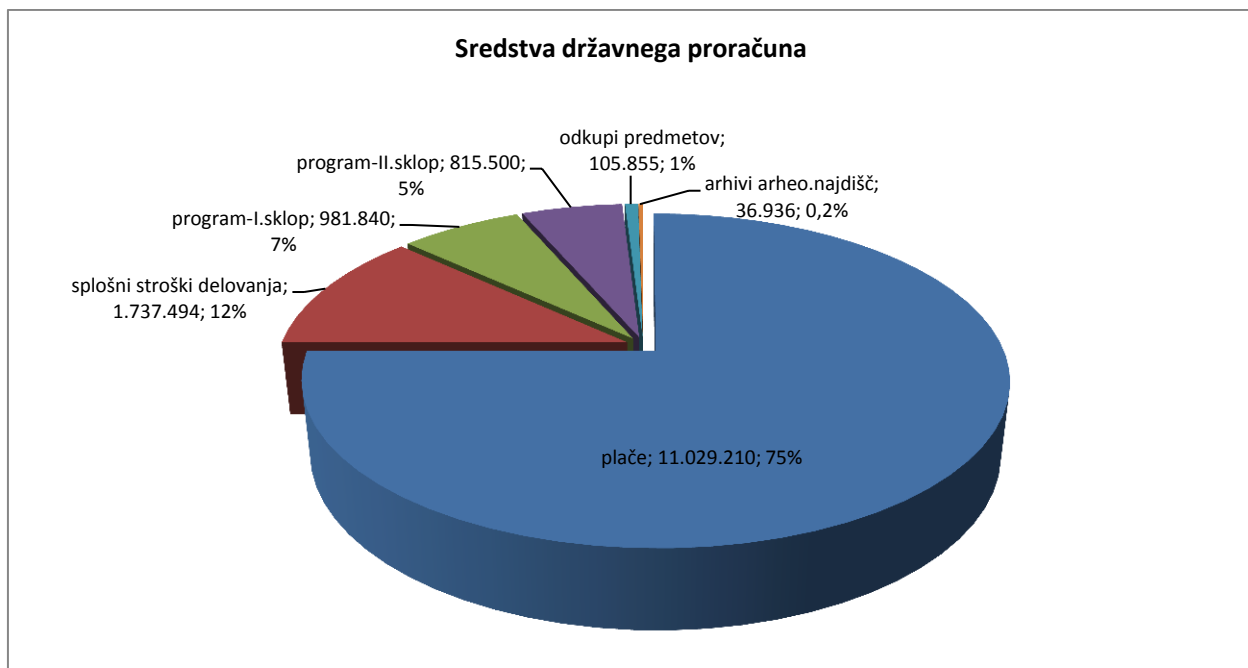

Za izvajanje državne javne službe je **ministrstvo** zagotovilo sredstva v višini 14.817.709 EUR²⁰, kot je navedeno v spodnjem prikazu. Sredstva za investicijsko vzdrževanje kulturnih spomenikov²¹ je ministrstvo zagotovilo Pokrajinskemu muzeju Ptuj – Ormož in Galeriji Božidar Jakac, ki imata prostore v spomeniških kompleksih v lasti Republike Slovenije in sta hkrati tudi upravljavca objektov.

¹⁹ Navedeni zneski in deleži financiranja so izračunani po podatkih o prihodkih in odhodkih po denarnem toku.

²⁰ Pogodbeno dogovorjena višina sredstev. Navedena višina se ne ujema s predhodnim grafom, kjer so navedena sredstva po denarnem toku, vendar odstopanja niso bistvena.

²¹ Sredstva niso vključena v tabelo

Večina sredstev je porabljenih za plače, vključujoč regres, odpravnine in jubilejne nagrade. Ker ministrstvo zagotavlja plače večini strokovnih delavcev, ki napredujejo tudi v nazivih, in direktorjev, se je breme zagotavljanja sredstev za ministrstvo dodatno povišalo. Skoraj enako razmerje predstavljajo splošni stroški delovanja, ki so indeksirani, in programski stroški, razdeljeni v dva sklopa. Programski I. sklop je izračunan kot povprečje porabe sredstev za strokovno delo enega zaposlenega in se v primerjavi z letom 2017 ni spreminjal. Sredstva programskega II. sklopa so namenjena realizaciji razstav in drugih projektov, muzejem pa se dodeljujejo po predhodni obravnavi na pristojni strokovni komisiji. Za posamezni muzej je programski II. sklop variabilen in lahko v letih močno niha, odvisno od prijave programa. Ministrstvo želi spodbujati kvaliteto projektov in sodelovanje med sorodnimi institucijami, zaradi česar je indeksacija sredstev II. sklopa nesprejemljiva.

Muzeji lahko del sredstev pridobijo še za odkupe predmetov za dopolnitev muzejskih zbirk, obdelavo arhivov arheoloških najdišč in za nekatere posebne projekte ali naloge. Na postavki za odkupe kulturne dediščine je ministrstvo zagotovilo sredstva v višini 237.500 EUR, pooblaščen muzeji so torej pridobili 44,6 % sredstev. Tudi predloge odkupov presoja pristojna strokovna komisija in glede na pomembnost, kakovost in smotrnost posameznega odkupa pripravi seznam predlogov. Glede na obseg sredstev, namenjenih obdelavi arhivov arheoloških najdišč, se financirajo le najnujnejše aktivnosti priprave predmetov za inventarizacijo. Dodatna sredstva z drugih postavk za večje projekte in naloge je pridobilo šest muzejev.

Ustanoviteljice 35 pooblaščenih muzejev so **občine**, večinoma sedežna občina, 8 muzejev pa sta ustanovili dve ali več občin. ZVKD-1²² nalaga finančne obveznosti ustanovitelju, ministrstvu in muzeju. Ministrstvo muzejem financira izvajanje državne javne službe na območju vseh občin v Republiki Sloveniji, posameznemu muzeju pa skladno s pooblastilom na območju tistih občin, za katere je pristojen in v obsegu, določenem v pogodbi. Če občina ni ustanoviteljica muzeja, je prav tako obvezna plačevati stroške izvajanja lokalne javne službe ali pa projektih nalog, ki jih na njenem območju ali zanjo izvaja muzej. Razmerje, obveznosti in višino financiranja v tem primeru uredi pogodbeno z muzejem.

²² Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/2008, 123/2008, 8/2011, 30/2011, Odl.US: U-I.297/08-19, 90/2012, 111/2013, 32/16)

93. člen ZVKD-1 določa, da delež sredstev državnega proračuna za posamezni pooblaščen muzej ne sme presegati 80 % celotnega proračuna muzeja. Predpisi ne določajo obveznega deleža iz občinskih proračunov, povsem zmotno pa je mnenje nekaterih ustanoviteljev, da bi država v proračunu morala vsakemu muzeju zagotavljati vseh 80% sredstev. Večina muzejev izvaja bistveno večji delež lokalne javne službe varstva kot ima zagotovljenih sredstev v občinskih proračunih. Delež sredstev iz občinskih proračunov se giblje od 7,7 % do 78,9 % sredstev celotnega proračuna posameznega muzeja. Najvišje deleže zagotavljajo ustanovitelji Tržiškega muzeja, Gornjesavskega muzeja in Rokodelskega centra Ribnica, torej muzejev, v katerih sredstva za stroške dela niso zagotovljena iz državnega proračuna. Najnižji delež – manj kot 10 % prispevajo občine ustanoviteljice Pomurskega muzeja in Pomorskega muzeja Sergej Mašera Piran.

Občine zagotavljajo sredstva za stroške dela 108 zaposlenih, kar je za 4 več kot lani. Večji del prevzemajo obveznosti do podpornega in tehničnega osebja, manj pa do strokovnih delovnih mest, ki so v višjih tarifnih skupinah. V Gornjesavskem muzeju Jesenice, Pokrajinskem muzeju Kočevje in Tolminskem muzeju je več delovnih mest financiranih iz občinskih kot iz državnega proračuna. Uravnotežen delež financiranja delovnih mest so prevzeli ustanovitelji MGML, Muzejev radovljiške občine in Muzeja Velenje. Iz občinskega proračuna sredstev za delovna mesta ne zagotavljajo ustanoviteljice Pomorskega muzeja Sergej Mašera Piran, Zasavskega muzeja Trbovlje, Umetnostne galerije Maribor in Galerije Murska Sobota. Mestna občina Celje v Pokrajinskem muzeju Celje financira 3 projektna delovna mesta. Le petina muzejev nima zaposlenih iz javnih del. Občine sofinancirajo zaposlitve iz programa javnih del, ki pa ne predstavlja tako konstantne in obremenjujoče finančne obveznosti kot redne zaposlitve.

Ustanovitelji podpirajo predvsem projekte in programe lokalne javne službe, pri čemer pa ne vključujejo stroškov dela, ki ga izvajajo zaposleni iz sredstev ministrstva. Prostor muzejev so v občinski lasti, razen v izjemnih primerih, ko gre za najem depojev. Poleg obveznosti iz izvajanja lokalne javne službe in dela splošnih stroškov delovanja občine zagotavljajo sredstva za investicije in investicijsko vzdrževanje objektov.²³

Lastna sredstva muzeji pridobivajo s prihodki iz izvajanja javne službe, donacijami, uspešnimi prijavi EU projektov in tržno dejavnostjo. V primerjavi z letom 2017 so delež lastnih sredstev zvišali za 3%, na skupno 15%. Poleg odmevnih projektov je lastni prihodek eden od najbolj realnih kazalnikov uspešnosti posameznega muzeja. Giblje se v visokem razponu od 1,3 % do 36 %, odvisno od lastne programske in poslovne aktivnosti ter potencialov okolja. Načeloma lahko vsak muzej doseže najmanj 5% delež, preseganje 20% pa pomeni evropsko primerljiv poslovni rezultat muzejev, ki izvajajo javno službo. Dosega in presega ga 7 muzejev. Kot mejnik, h kateremu naj bi muzeji stremeli, je ministrstvo predlagalo 10% delež. Skoraj polovica muzejev ga je že preseгла.

Največ lastnih sredstev muzeji pridobijo s prodajo vstopnic in trženjem pedagoških in andragoških programov. Prodaja publikacij upada zaradi spletne dostopnosti vsebin. Presega jo prodaja spominkov v muzejski trgovini. Pridobivanje sponzorskih sredstev in donacij je razmeroma redko. Večinoma gre za blagovni prispevek, denarni pa je z upadanjem števila velikih in uspešnih slovenskih podjetij vse redkejši. 16 muzejev, dva več kot lani, iz lastnih sredstev zagotavlja tudi zaposlitve, večinoma polovični del delovnega mesta. Lastni prihodki iz izvajanja javne službe so prednostno namenjeni bogatitvi programa.

V letu 2018 je finančna sredstva EU v skupni višini 403.000 EUR črpalo 13 muzejev, pri čemer so upoštevani neposredni in posredni viri. S sredstvi so zagotovili delo na 16 delovnih mestih, omogočili strokovno delo in druge projektne aktivnosti. V primerjavi z letom prej gre za še enkrat boljši rezultat v višini sredstev in številu delovnih mest. Najuspešnejša pri pridobivanju EU sredstev sta MGML in Pomorski muzej Sergej Mašera Piran.

Med pooblaščenimi muzeji je Kobariški muzej d.o.o. edini **zasebni muzej**, ki je pridobil pooblastilo za izvajanje državne javne službe muzejev. Muzej se ukvarja predvsem z vsebinami prve svetovne vojne, prednostno z dediščino Soške fronte. Višina sofinanciranja v letu 2018 je znašala 25.000 EUR. Ministrstvo

²³ Investicijski transferji v vzdrževanje in obnovo objektov v lasti občin niso vključeni v financiranje javne službe. Enako velja za sredstva državnega proračuna za nepremičnine v lasti RS.

muzeju zagotavlja sredstva za programske stroške izvajanja državne javne službe v okviru I. sklopa in projektni sklop, ki vključuje dopolnitev stalne razstave in občasno razstavo. Muzej pridobiva sredstva po javnem pozivu. Beleži visok obisk, finančno pa izkaze vodi razmejeno med prihodke iz javnih sredstev in tržne dejavnosti.

Kakšno je bilo povprečno stanje pooblaščenega muzeja v letu 2018?²⁴

Velik del statističnih podatkov ne odstopa bistveno od tistih iz leta 2017. To poglavje dopolnjuje poglavje o povprečnem pooblaščenem muzeju v letu 2017.

Osrednji prostori muzeja so urejeni, vendar ne povsem. Muzej predvideva večjo investicijo za dokončanje ureditve osrednjega ali pa dislociranega reprezentativnega objekta, za kar pa sredstva še niso zagotovljena. Predvsem nujno potrebuje dvigalo. Infrastruktura dislociranih enot je še bolj problematična. Stiska z depojskimi prostori ni rešena. Zaposleni postopno opravljajo inventuro in skupaj z dokumentacijo urejajo gradivo, s čimer se sprostijo nekaj prostora v depojih, vendar še vedno premalo, da bi lahko opustili manjši depo v najemu. Muzej ima enega zaposlenega več iz javnih del ali projekta. V roku desetih let bo morda pridobil eno stalno delovno mesto iz sredstev občinskega proračuna. Povečuje se obseg aktivnosti pri pedagoškem in andragoškem delu ter drugih oblikah spremljevalnega programa, zato si pomaga z delom študentov, ki jih je bistveno več kot lani.

Stalno razstavo dopolnjuje ali pa postopoma prenavlja. Stalne postavitve so tudi najbolj obiskane. Skoraj vsak mesec predstavi novo občasno razstavo in vsak drugi mesec medinstitucionalno razstavo ali pa gostovanje katerega od drugih slovenskih muzejev. Svoji publiki želi predstaviti več mednarodnega sodelovanja. Obiskovalci lahko pričakujejo razstavo iz tujine vsako drugo leto. Lastne zbirke je predstavil na 5 gostovanjih po Sloveniji, skoraj zagotovo pa bo z eno razstavo gostoval tudi v tujini. Bistveno več novih pedagoških in andragoških programov ponuja svoji publiki in uveljavlja programe za družine.

Odziv publike je ugoden. Muzej dnevno obišče za en osnovnošolski razred obiskovalcev več kot lani,²⁵ torej 4 razrede, vstopnico pa plača za poln gimnazijski razred obiskovalcev. Cena vstopnice se ni spremenila. Ves vložen trud v delo s šolskimi skupinami se postopoma obrestuje.

Celoten proračun muzeja je sicer višji kot v letu 2017, vendar je razlika namenjena izplačilu plač. Vključevanje muzeja v turistično ponudbo je močno odvisno od vizije občine in njenega sodelovanja s turističnimi organizacijami in agencijami. Turistični obisk tujih gostov se vzpenja počasi. Če muzej deluje v občini z vizijo in naklonjenostjo ter zavedanjem, da je privlačnost kraja odvisna tudi od kulturne ponudbe, lahko upa na večjo finančno podporo ustanoviteljev, v nasprotnem primeru pa svoje moči usmeri v sodelovanje z vzgojno izobraževalnimi in drugimi strokovnimi ustanovami. Na višanje števila zaposlitev in programskih sredstev iz državnega proračuna ne more računati. Muzej se zaveda, da je pomembno imeti strategijo pridobivanja večjega deleža lastnega prihodka. Poslovno je to zahtevno in postopno delo. Pri tem je lahko optimističen, saj je v enem letu prihodek povišal za 3%.

Zaključek

Pooblašчени muzeji so tudi leto 2018 zaključili uspešno. Realizirali so zastavljene projekte, poskrbeli za gradivo in zagotovili njegovo dostopnost. Povečali so obisk in lastni prihodek. S posodabljanjem stalnih razstav in popularizacijo programov publiko obdržijo in pridobivajo nove obiskovalce.

Leto kulturne dediščine je bilo namenjeno predvsem vzbujanju zanimanja javnosti in drugih resorjev, da bi prepoznali potencialne kulturne dediščine in se aktivno vključili v njeno ohranjanje in doživljanje. Povečana medijska pozornost in nagovarjanje publike je doživelo svoj odmev tudi v obisku muzejev. K promociji

²⁴ Podatki so izračunani kot količnik vrednosti kazalnika in števila javnih zavodov. Glede na način podajanja vsebine v tem poglavju je glede na ustanoviteljstvo namesto termina *pooblaščen muzej* uporabljen termin *občinski muzej*.

²⁵ Izračunano glede na povprečje delovnih dni v letu.

kulturne dediščine je prispevala usmerjenost v kulturni turizem. To je področje, kjer se v bodoče nagovarja muzeje in turistični sektor k boljšemu sodelovanju in usklajevanju.